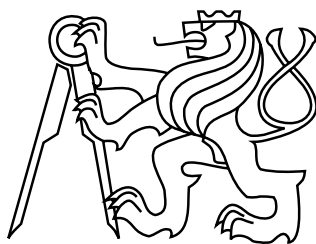

ČESKÉ VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V PRAZE
FAKULTA STAVEBNÍ
OBOR GEODÉZIE, KARTOGRAFIE A GEOINFORMATIKA
PROGRAM GEODÉZIE A KARTOGRAFIE

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE
ZPRACOVÁNÍ A VIZUALIZACE ZÁJMOVÝCH OBJEKTŮ
PANSTVÍ A VELKOSTATKŮ V 19. STOLETÍ

Vedoucí práce: doc. Ing. Jiří Cajthaml, Ph.D.
Katedra geomatiky

červen 2017

Petra HEJDUKOVÁ

ČESKÉ VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V PRAZE

Fakulta stavební
Thákurova 7, 166 29 Praha 6

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

I. OSOBNÍ A STUDIJNÍ ÚDAJE

Příjmení: Hejduková Jméno: Petra Osobní číslo: 439258
Zadávající katedra: katedra geomatiky
Studijní program: Geodézie a kartografie
Studijní obor: Geodézie, kartografie a geoinformatika

II. ÚDAJE K BAKALÁŘSKÉ PRÁCI

Název bakalářské práce: Zpracování a vizualizace zájmových objektů panství a velkostatků v 19. století
Název bakalářské práce anglicky: Processing and visualization of points of interest within manors in 19th century.

Pokyny pro vypracování:

Cílem práce je zpracování bodové vrstvy zájmových objektů pro vybraná panství a velkostatky na území ČR v různých časových obdobích v 19. století. Základním zdrojem budou publikace PALACKÝ a KOTYŠKA, mapy II. vojenského mapování a další archivní zdroje. Data budou publikována v rámci webové mapové aplikace. Pro vizualizaci bude navržen vlastní znakový klíč. Pro vybraná panství budou georeferencovány přehledné mapy panství a velkostatků a ty také publikovány v rámci webové mapové aplikace.

Seznam doporučené literatury:

PALACKÝ F.: Popis království českého, 1848.
KOTYŠKA V.: Úplný místopisný slovník království českého, 1895.
SEEMANN P.: Geografický informační systém církevní správy v českých zemích v raném novověku, 2016.

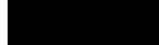
Jméno vedoucího bakalářské práce: doc. Ing. Jiří Cajthaml, Ph.D.

Datum zadání bakalářské práce: 20.2.2017

Termín odevzdání bakalářské práce: 28.5.2017

Údaj uveďte v souladu s datem v časovém plánu příslušného ak. roku

Podpis vedoucího práce

Podpis vedoucího katedry

III. PŘEVZETÍ ZADÁNÍ

Beru na vědomí, že jsem povinen vypracovat bakalářskou práci samostatně, bez cizí pomoci, s výjimkou poskytnutých konzultací. Seznam použité literatury, jiných pramenů a jmen konzultantů je nutné uvést v bakalářské práci a při citování postupovat v souladu s metodickou příručkou ČVUT „Jak psát vysokoškolské závěrečné práce“ a metodickým pokynem ČVUT „O dodržování etických principů při přípravě vysokoškolských závěrečných prací“.

20.2.2017
Datum převzetí zadání

Podpis studenta(ky)

ABSTRAKT

Tato práce se zabývá vektorizováním objektů z vybraných knižních zdrojů z 19. století a mapových značek druhého vojenského mapování v daných panstvích a velkostatecích. Pro zpracování a vizualizaci byl použit software ArcGIS 10.4 od firmy ESRI, kde získaná data byla doplněna o další informace. Na závěr byl proveden výstup z geografického informačního systému ve formě aplikace.

KLÍČOVÁ SLOVA

GIS, panství, František Palacký, Václav Kotyška, II. vojenské mapování, vektorizace, webová aplikace

ABSTRACT

This thesis aims at the vectorization of objects in books from 19th Century selected by the author and using the map symbols of the Second Military Charting in chosen manors and estates. For processing and visualization in this work ArcGIS 10.4 software by ESRI was used and to the obtained data had been more supportive information added. In the conclusion, an output from geographical information system was given in application.

KEYWORDS

GIS, manors, František Palacký, Václav Kotyška, II. military survey, vectorization, web application

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že bakalářskou práci na téma „Zpracování a vizualizace zájmových objektů panství a velkostatků v 19. století“ jsem vypracovala samostatně. Použitou literaturu a podkladové materiály uvádím v seznamu zdrojů.

V Praze dne

.....

(podpis autora)

PODĚKOVÁNÍ

Tímto bych ráda poděkovala mému vedoucímu bakalářské práce doc. Ing. Jiřímu Cajthamlovi, Ph.D. za cenné připomínky a rady. Dále děkuji Ing. Jiřímu Krejčímu za pomoc a vstřícnost při konzultacích datových podkladů a Ing. Arnoštu Müllerovi za pomoc s webovou aplikací. Zároveň největší dík patří také mým rodičům za podporu během tvorby práce.

Petra Hejduková

Obsah

Seznam zkratek	10
1 Úvod	11
2 Panství a velkostatky	13
2.1 Historie hospodářského vývoje v 19. století	13
2.2 Druhy panství a velkostatků	14
2.2.1 Alodiální	15
2.2.2 Fideikomisní	15
2.2.3 Majorátní	16
3 Zdroje pro bodové vrstvy	17
3.1 František Palacký	17
3.1.1 O životě	17
3.1.2 Popis království Českého	18
3.2 Václav Kotyška	19
3.2.1 O životě	19
3.2.2 Úplný místopisný slovník Království českého	20
4 Mapové podklady	21
4.1 II. vojenské mapování	21
4.1.1 Historie	21
4.1.2 Měření a zpracování	22
4.1.3 Kartografické zobrazení	23
4.1.4 Odvozené mapy	24
4.2 III. vojenské mapování	24
4.2.1 Měření a zpracování	25
4.2.2 Kartografické zobrazení	25
4.2.3 Odvozené mapy	26
4.3 Základní mapa 1 : 10 000	26
4.3.1 Historie	26
4.3.2 Měření a zpracování	28
4.3.3 Kartografické zobrazení	28

4.3.4	Odvozené mapy	29
4.3.5	Porovnání s historickými mapami	29
5	Postup zpracování	30
5.1	O aplikaci GIS	30
5.2	Tvorba v GIS	30
5.2.1	Bodové vrstvy	31
5.2.2	Vytvoření nových vrstev	31
5.2.3	Práce s atributy	33
5.3	Problémy při určování objektů	34
5.4	Mapové značky	35
6	Prezentace výstupu	36
6.1	Mapové služby	36
6.2	Publikace	37
6.2.1	Export z ArcMap	37
6.2.2	Mapová aplikace	38
7	Závěr	40
	Literatura	41
	Seznam příloh	43
A	Přílohy k bodovým objektům	44
A.1	Tabulka druhů objektů	44
A.2	Přehled řešených panství a velkostatků	47
A.3	Použité mapové značky	50
A.4	Ukázky z použitých knižních zdrojů	51
B	Elektronická příloha	54

Seznam obrázků

3.1	František Palacký	17
3.2	použitá legenda Popisu království Českého [17]	19
3.3	V.K.- fotografie při ukončení díla Ottova slovníku naučného r.1908	20
4.1	Přehled mapových listů 1:28 800 2VM v Čechách [7]	21
4.2	Ukázka výřezu mapy v okolí panství Libochovice [7]	23
4.3	Přehled mapových listů 1:25 000 pro Čechy, Moravu a Slezsko [8]	24
4.4	Ukázka výřezu mapy 1:25 000 v okolí Libochovic [8]	25
4.5	Přehled kladu mapových listů ZM10[22]	27
4.6	Ukázka výřezu ZM10 v okolí Libochovic[22]	28
5.1	Ukázka sběru bodů sídel panství Grabštejn	32
5.2	V levo ukázka struktury VE, v pravo strukura vrstev po spojení	33
5.3	Ukázka objektů na podkladu 2VM	34
5.4	Nastavení nové mapové značky	35
6.1	Ukázka nastavení ArcGIS Service Editor	37
6.2	Ukázka webové aplikace	39
A.1	Mapový klíč	50
A.2	Zápis panství z Popisu království Českého [17]	52
A.3	Zápis panství z Úplného místopisného slov. král. Českého [16]	53

Seznam tabulek

2.1	Podíl selské půdy a půdy velkostatků v Čechách [13]	14
5.1	Použitá struktura databází sídel, dvorů a objektů	32
A.1	Tabulka druhů objektů	46

Seznam zkratek

GIS	Geografický informační systém
2VM	Druhé vojenské mapování
3VM	Třetí vojenské mapování
ZM10	Základní mapa České republiky v měřítku 1 : 10 000
S-JTSK	Systém jednotné trigonometrické sítě katastrální
S-42	Souřadnicový systém 1942
Bpv	Balt po vyrovnání (výškový systém)
ZABAGED	Základní báze geografických dat
WMS	Web Map Service
WFS	Web Feature Service
AGS	ArcGIS Server service
ČÚZK	Český úřad zeměměřický a katastrální
WWW	World wide web
URL	Unique Resource Locator
ČSR	Československá republika
ČR	Česká republika

1 Úvod

Již od pradávna si lidé značili cestu různými způsoby. Ať už to byly situační plány tábořiště lovců mamutů, skalní malby nebo zákresy hvězdného nebe, vždy věděli, kde se nachází. Časem byly tyto plány inovovány a staly se z nich kvalitnější kartografická díla. Nejstarší exemplář byl datován cca 25 000 let př. n. l. Jednalo se o mapu vyrytou do mamutího klu pocházející z našeho území, která zobrazovala povodí řeky Dyje.

Další rozvoj probíhal v Babyloně, kde vznikaly geometrické plány vyryté do kamene, které byly považovány za předchůdce dnešních katastrálních map. Díky objevování dalších kontinentů byly vyhotovovány mapy pro nově nalezené země a moře.

Jelikož se naše území v průběhu času geograficky vyvíjelo a dosavadní díla nestačila k patřičným účelům, byla vyhotovována nová. Velký podíl na tom měl historický rozvoj vlastnického práva k pozemkům a vývoj společnosti. Tyto změny byly často dokumentovány v topografických místopisech a statistických soupisech.

Evolucí si prošla i panství ve vlastnictví šlechty. Největším bohatstvím pro ně byla jejich půda, děděná z generace na generaci [13]. Čím větší pozemky a hospodářské objekty měli, tím jejich postavení ve společnosti a politice bylo větší. Přelom nastal roku 1848, kdy bylo zrušeno poddanství. Poté vznikly nové kraje a politické a soudní okresy. Došlo k velkému hospodářskému a průmyslovému rozvoji.

V dnešní době existuje již několik souřadnicových systémů a druhů map pro různé potřeby. Za zmínku stojí například mapy vojenské, turistické a katastrální. Průběžně s každou další vyhotovenou mapou vzniká dokumentace rozvoje obcí, vesnic, průmyslových zón a zastavěných ploch. Z tohoto důvodu bylo zapotřebí mapy archivovat. Díky digitalizaci a přetiskům jsou zachovány i pro další generace.

Náplní této práce je zpracování dat rozdělených na tři tématické části pro projekt NAKI, který se zabývá aplikovaným výzkumem a vývojem národní a kulturní identity. První část práce pojednává o zpracování důvěryhodných publikací od známého autora Františka Palackého. Jedná se o bodové zobrazení objektů, měst a dvorů podle jeho knihy Popis království českého v rámci daných panství a velkostatků,

kde byl uveden stav k roku 1620, v době předbělohorské, a 1843, v době sčítání lidu a domů.

Druhá část obsahuje sběr dat z mapového podkladu II. vojenského mapování vzniklého v období 1842-1852 v jednotlivých panstvích a statků na našem území. Jedná se především o lesnické, potravinářské, sakrální, sídelní a správní objekty. Poslední část se věnuje dílu Václava Kotyšky, který sepsal dílo Úplný místopisný slovník Království českého vydaného k roku 1895. Autor v něm popisuje detailně jednotlivá města, obce a jejich druh a velikost pozemků, objekty vlastněné panství a především jaká města či vesnice byla k obci přiřazena. Dále jsou zde informace o opatrovnících nebo majitelích.

2 Panství a velkostatky

Panství je historický pojem, pojednávající o majetkovém souboru půdy, objektů a řadí se mezi ně i služebnictvo. Tyto správní jednotky byly většinou získávány v rámci následnictví, především dědictvím dále pak rezignací nebo odstraněním vlastníka. V čele stál pán - vlastník, člen vyšší aristokracie nebo-li šlechty [2]. V roce 1848 bylo zrušeno poddanství a tím byly upraveny vztahy mezi obyvateli panství (bývalými poddanými) a šlechtou. Roku 1850 byly oficiálně zavedeny kraje a okresy.

Statkem, v dnešní době též nazán jako farma, je myšlen souhrn budov a pozemků patřící k jednomu hospodářství [4]. Jedná se tedy o zemědělský objekt určený pro pěstování plodin a hospodářského dobytka. Mohl být získán děděním, darováním např. za služby ve válce či na dvoře nebo koupí. Statky byly většinou přidruženy k panství.

2.1 Historie hospodářského vývoje v 19. století

Historický vývoj byl ovlivněn mnoha faktory. Od začátku 18. století probíhala postupná změna, která revolučně přeměnila hospodářství. V první polovině 19. století bylo nejčastějším sociálním problémem rolnická otázka. Většina velkostatku byla během letní sezóny závislá na dělnících. Rolníci byli často utlačováni a tento problém měla vyřešit až petice vedená proti mocenské vrchnosti. Roku 1848 se český lid u Vídeňského císaře Ferdinanda I. Dobrotivého domáhal odebrání politické moci vrchnosti. Císař petici vyhověl a zavedl občanská práva a svobodu lidu.

Po zrušení poddanství se rolníci stali plnoprávními příslušníky státu. Díky tomu se změnilo postavení služebnictva vůči šlechtě a z uživatelů půdy se stali její vlastníci. Držitelé se s poddanými dohodli na určitém odstupném. Díky tzv. vyvazování¹ získali šlechtici finanční prostředky pro přechod na tzv. kapitalistické hospodaření. To umožnilo rychlejší budování železnic, silnic, průmyslových budov atd. Toto bylo nejvýhodnější pro vlastníky velkých pozemků [13]. Jedním z největších vlastníků pozemků byly Schwarzenbergové. Bohužel zrušení poddanství znamenalo pro některé poddané zadlužení.

¹znamená vykoupení se z roboty, po roce 1848

Roční průměry	Půda selská v %	Půda velkostatků v %
1756-1757	57,1	42,9
1839	58,5	41,5
1816-1872	62,7	37,3
1896	62,4	37,6

Tab. 2.1: Podíl selské půdy a půdy velkostatků v Čechách [13]

Postupem času více vlastníků velkostatků přecházeli z feudálního zaměření na kapitalistický, který se ukázal jako více výnosnější [13]. Změnami prošlo hospodářství velkostatků, které se začalo zaměřovat především na vlastní zemědělskou výrobu a lesní těžbu. Z Anglie byly dováženy zemědělské stroje a začalo se prosazovat podvojně účetnictví, tedy příjmy a výdaje byly účtovány zvlášť. Kdysi byly zisky přijímány od celého panství, to se však změnilo a začaly být přijímány od všech přidružených dvorů. Ředitel panství mohl spravovat jen určitý počet hospodářských dvorů. V druhé pol. 19. století přestali být hlavními představiteli šlechtické statky a staly se jimi být dobře vybavené kapitalistické velkostatky s hospodářskou technikou a nářadím [13]. Vlivem hospodářské krize z nadbytku zemědělské výroby v 70. letech 19. století vznikala úvěrní družstva, která pomáhala zadluženým rolníkům s rozvojem a organizací hospodářství. Tato krize přetrvala až do konce 19. století.

2.2 Druhy panství a velkostatků

V dřívější dobách existovalo mnoho druhů vlastnictví, které měly svá práva a zaměření a tím udávaly panství a velkostatkům určitý význam.

Nejčastější typy vlastnictví půdy v 19. století byly [13]:

- a) **korunní** nebo-li státní
- b) **církevní**
- c) **obecní, městské** tedy veřejné
- d) **soukromé** - alodiální nebo fideikomisní druh
- e) později i **družstevní** od 2. poloviny 19.st. [13]

Nejčastější typy velkostatků v českých zemích [13]:

- komorní (korunní-císařské) - důchody patřili panovníkovi
- světské šlechty - rozdělení na alodiální nebo fideikomisní
- církevní

- statky měst a institucí

2.2.1 Alodiální

Alodiál bylo úplné vlastnictví nemovitostí, se kterým mohl vlastník volně nakládat, zadlužit ho, prodat nebo odkázat [13]. Tento výraz, související s rozvojem soukromého vlastnictví, pochází z německého práva. Alodiální majetek byl opakem lenním, tedy feudálním.

Feudální vlastnictví bylo založeno na společenské hierarchii. V čele stál panovník (senior), pod ním byla šlechta (vasalové), která odváděla daně církvi a na konci poddaní (podvasalové), kteří odváděli daně církvi a šlechtě [1]. Lénem se označoval movitý i nemovitý majetek, který obvykle spravoval vazal. Vazal byl zavázán seniorovi věrností a vojenskou nebo dvorní službou. Po smrti vazala nemohlo být léno zděděno jeho potomky, protože bylo pouze propůjčeno.

Alodiální typ mohl vzniknout alodifikací lén, tedy zrušením lenního svazku smlouvou za náhradu, většinou peněžní nebo v novější době danou zákonem [1]. Smlouva byla uzavřena mezi vlastníkem půdy a vasalem. Tím nový majitel nabyl plného vlastnictví a mohl se svým majetkem nakládat dle libosti. Statky museli být zapsány do zemských desek Zemského soudu v Praze a v Brně [13]. Roku 1924 bylo alodiální vlastnictví definitivně zrušeno.

2.2.2 Fideikomisní

Fideikomisní, tedy nezczitelný majetek byl typ vlastnictví, který po smrti vlastníka přešel na jeho čekatele. Při vzniku svěřenectví musel být získán nejprve souhlas císaře. Držitelem byla vždy osoba určená řádem stanoveným zakladatelem fideikomismu a musela být uvedena ve zřizovací listině, tudíž vlastnictví přecházelo jen na členy jisté rodiny. Zakladatel mohl povolat k nástupnictví i ženy, poté se jednalo o ženský fideikomis [5].

Účelem fid. je pojištění sociálního postavení šlechtického rodu na stálou dobu. Starší právo nepřipouštělo zczování pozemků, zvláště dědických statků, bez svolení dědiců tzv. čekanců. Pozemek mohl být odcizen jen se svolením členů rodiny nebo když do roku od odcizení neodporovali. Soupis celého majetku byl uložen u soudu, statky byly zapsány do zemských desek [13].

Fideikomisy můžeme rozdělovat podle dědického řádu stanoveným zakladatelem:

- **seniorát** (právo pro nejstaršího čkatele celého rodu)
- **primogenitura** (právo dává přednost nejstaršímu čekateli z nejstarší pokrevní linie)
- **majorát** (právo má nejstarší narozený potomek držitele)
- **juniorát** (právo pro nejmladšího čkatele celého rodu)
- **ultimogenitura** (právo dává přednost nejmladšímu čekateli z nejmladší pokrevní linie)
- **minorát** (právo má nejmladší narozený potomek držitele)

Svěřenectví nesměli vlastnit adoptované nebo nemanželské děti. Dle obecného práva mohl fideikomis zaniknout jen vyměním rodu čekatelů nebo ukončením. Poté právo připustilo i dobrovolné zrušení jednohlasným prohlášením všech dědiců [5]. Stejně jako alodiální panství tak i svěřenství byla po roce 1924 zrušena a nová již dále nevznikala.

2.2.3 Majorátní

Majorát byl druh vlastnictví, které dle stanovení zakladatele přecházelo na jeho prvorozeného potomka. Patřila mezi ně příklad panství Horšovský Týn a Hrubý Rohozec. Opakem majorátu byl minorát, kde měl přednost nejmladší zákonný dědic posledního vlastníka [5].

První zmínka o majorátním vlastnictví pocházela ze Španělska. Knížata od XIV. století tímto slovem označovala tehdejší statky. Majorátní statky byly nemovitosti zakladatele, tedy majitele, který je prvně vlastnil. Majetek přecházel na jeho nejstaršího potomka podle zásady prvorozenství. Tento typ byl rozšířen i do Německa, ovšem nabyl jiného významu a začal být označován jako rodinný fideikommismus, tedy svěřenectví (viz kap. 2.2.2), kdy například statek nebo panství přecházela na nejstaršího z nejstarších dědiců posledního držitele [3].

3 Zdroje pro bodové vrstvy

Prvním krokem pro zpracování bodových vrstev v programu ArcGis, bylo seznámení se s knižními topografiemi. Tyto topografie popisují určitým způsobem historii lokalit panství. Použité knižní zdroje pro tuto práci vznikali na základě statistického sčítání lidu a historických písemných pramenů.

3.1 František Palacký

Toto jméno je vždy spojováno s přezdívkou Otec národa. Stalo se tak poté, co byl Palacký jedním z hlavních aktérů národního obrození při zachráně českého jazyka. Byl také považován za zakladatele moderního českého dějepisectví.

3.1.1 O životě

František Palacký byl český spisovatel, historik a politik. Narodil se v Hodslavicích na Valašsku. Již od mala byl velice nadané dítě. Jeho otec byl povoláním kantor. Chtěl, aby se František stal evangelickým učitelem a knězem. Proto Palacký nastoupil do evangelického lycea. Postupem času se však začal zajímat o studie české historie v 15.století. Především ho přitahovala doba husitská. Chvilí se živil jako vychovatel synů uherské šlechtičny [14].

Obrázek 3.1: František Palacký

Po odstěhování do Prahy pracoval u Josefa Dobrovského, později dostal nabídku od šlechtice Františka Šternberka. Náplní práce byl soupis šlechtických rodokmenů [15]. Získal přehled o politickém dění a poté se na základě doporučení dostal do politiky. Díky svým ambicím v politice byl obdivován císařem Františkem Josefem I., který mu udělil doživotní členství v panské sněmovně.

Během svého života se dokázal naučit 11 cizích jazyků. Za svůj život sepsal Palacký mnoho naučných a historických knih. Mezi ně se řadí i nejznámější dílo *Dějiny národu v Čechách i na Moravě* napsané nejprve v německém a později i v českém jazyce. Díky poznatkům z historických pramenů při tvorbě tohoto rozsáhlého díla začal pracovat na topologickém spisu *Popis království Českého* a také navrhl historickou mapu Čech. Tato mapa zobrazovala území z dob Karla IV., byla vystavena k oslavě 500. výročí od založení Pražské university [14].

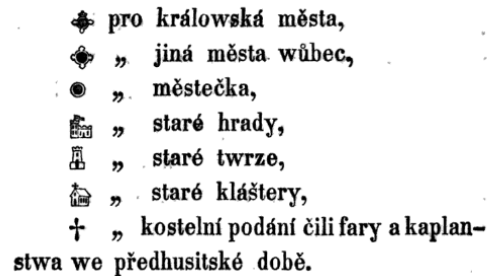
3.1.2 Popis království Českého

Celé tato kniha se nazývá „*Popis království Českého čili, podrobné poznamenání všech dosavadních krajůw, panství, statkůw, měst, městeček a vesnic, někdejších hradůw a tvrzí, též samot a zpustlých osad mnohých w zemi České, s udáním jejich obyvatelstwa dle popisu r. MDCCCXLIII vykonaného w jazyku českém i německém*“ [17]. Hlavním zápisem byly města, městečka a vesnice, dále i objekty tehdejších hradů, zámků, kostelů, tvrzí, samot a osad v zemi Koruny české. Vždy se jednalo o sídla se stanoveným počtem domů a obyvatel z výsledných hodnot sčítání lidu v roce 1843.

Hlavním důvod, proč autor sepsal a vydal tento popis byl topografický a dějepisný. Autor tím chtěl další generaci zajistit přehled dnes již zaniklých osad, kostelů, hradů, tvrzí a mnoha dalších, proto aby lidé nezapomněli na historii a osudy měst. Svou knihu psal od roku 1845 do roku 1847. Vydaná byla až v roce 1848.

Důležitou částí knihy byla také legenda. Když se daný znak z legendy nacházel před jménem sídla či objektu, jednalo se o období před Bělohorskou bitvou (tzv. stav dávný). Bylo-li značení za názvem, byl stav zobrazen k roku 1843. Při opakování jednoho jména sídla v různých formách vícekrát za sebou, předpokládal Palacký

správnost prvního jména. Při výskytu znaku (?) za jménem se jednalo o nějakou pochybnost ohledně pravosti jména, které bylo při tomto značení vyhledáno v německých vojenských topografiích [17].

Obrázek 3.2: použitá legenda Popisu království Českého [17]

Panství a statky byly rozděleny podle krajů. U každého byl zapsán typ (alodiální, fideikomisní, majorátní), případně jaký statek či panství k němu přiléhalo a kdo byl jeho majitelem či patronem. Ve většině případě zde byla zapsána i národní příslušnost obyvatel.

3.2 Václav Kotyška

Václav Kotyška je málo známá historická osobnost. Byl jedním z redaktorů Ottova slovníku naučného. Sám však sepsal několik děl, kterými byly především technické, naučné a místopisné slovníky a také vyhotovil novodobou mapu království Českého.

3.2.1 O životě

Roku 1854 se Kotyška narodil v Domašíně u Dobrušky. Po vystudování práv se živil jako redaktor v nakladatelství Jana Otty - *Ottův slovník naučný* v Praze. Byl spoluautorem šestnácti svazku *Technického slovníku naučného*. Z historického pohledu bylo nejzajímavější především dílo *Úplný místopisný slovník Království českého* z roku 1895, z něhož vznikla praktická příručka *Královské hlavní město Praha ve stručném místopisném a statistickém přehledu* [20].

V této příručce byla popisována doba 90.let 19. století, situace v Praze, především klimatické podmínky, demografické, církevní, politické, hospodářské, vzdělávací poměry a jiné [20]. Popsány byly i nabízené služby a kulturní akce. Dále zde byly

obsaženy výsledky ve formě seznamů úřadů a pražských ulic z roku 1890, kdy na našem území proběhlo demografické sčítání.

Obrázek 3.3: V.K.- fotografie při ukončení díla Ottova slovníku naučného r.1908

Za svého života stihl také vyhotovit kartografické dílo s názvem *Nová mapa království Českého* v měřítku 1 : 200 000. Tato mapa zobrazovala Čechy, jejich sídla a objekty, rozdělené na 12 sekcí (Severní, východní, severozápadní, severovýchodní, západní, střední atd). Pod mapovým rámem se nacházela legenda, kde byly mapové značky pro železniční stanice, fary, kaple, poštovní úřady, mlýny, samoty a zříceniny.

3.2.2 Úplný místopisný slovník Království českého

Tímto dílem chtěl Václav Kotyška, zachytit stav Království českého ke konci 19. století. Jednalo se o topografický soupis na základě statistických dat, který byl vydán roku 1895 [20]. Dílo bylo sepsáno abecedně po odstavcích. Byly zde obsaženy sídla či objekty tehdejší doby. Stručně a však obsáhle byly popsány jednotlivé obce, kde byla především uvedena rozloha, náboženské vyznání, národnost a zařazení do bývalého panství. Součástí byly také informace k panství např. jméno patrona či majitele panství, objekty a dvory. Kromě toho zde Kotyška vypsál i objekty obsažené v samotném sídle jako byly železniční stanice, škola, telegraf a přidružená sídla k obci.

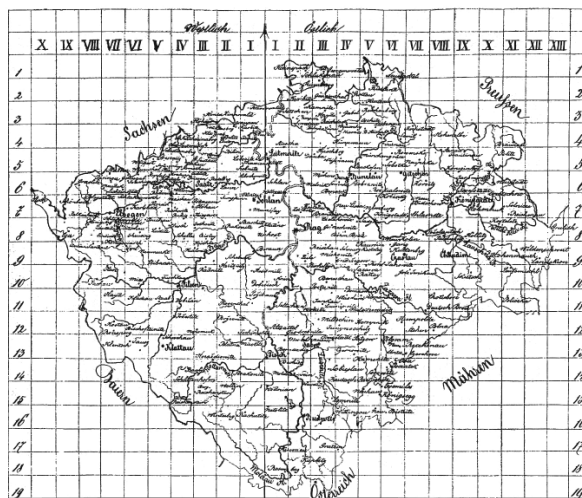
Po vydání této knihy vydal podobný soupis August Sedláček, který byl známý především dílem *Místopisného slovníku historického království Českého*, které prý nebylo doposud překonáno. Dílo je psáno podobným stylem, ale zabývá se především historií a popisem okolí objektů.

4 Mapové podklady

Kdysi byly mapy tvořeny díky poznatkům jednotlivců. Mezi nejstarší tvůrce zobrazující naše území patří například Klaudián, Müller, Criginger, Aretin a mnoho dalších. Nejznámější historické mapy se průběhem času stávaly podkladem pro nově vyhotovované, například pro I.vojenské mapování byla použita Müllerova mapa. Počátkem 18.století začalo období, kdy mapy vyhotovovali skupiny odborníků. Došlo ke vzájemnému propojení geodézie a kartografie. Zdokonaleny byly i použité měřické pomůcky a metody. Hlavním důvodem vyhotovování map byly vojenské a daňové účely.

4.1 II. vojenské mapování

Stejně jako I. tak i II. vojenské mapování (dále již jen 1VM respektive 2VM) patřilo mezi díla vytvářená skupinově. Cílem navrhovatelů toho díla bylo zobrazit území celé Rakousko-Uherské monarchie pro vojenské účely a vytvořit souvislou mapu.

Obrázek 4.1: Přehled mapových listů 1:28 800 2VM v Čechách [7]

4.1.1 Historie

V Rakousko-uherské říši nebyla dostatečná válečná mapa, která by znázorňovala území i okolních států. Po fiasku s I. vojenským mapováním, které bylo založeno na velice pochybných základech s polohovou deformací, byla dle rozhodnutí císaře

Františka II., vnuka Marie Terezie, zahájena práce na nové válečné mapě. Jelikož po četných válkách s Francií nebyl ve státní kase dostatek peněz, začalo se s mapováním až po ukončení války. Počátkem 19. století byl zřízen topografický ústav, který měl za úkol provést četné vojenské popisy zemí, triangulaci a následně mapování [6].

Vojenské popisy zemí se dělily na několik částí. V první části byly obsaženy popisy např. pohybu vojenských jednotek, hloubky a šířky vodstva, průchodnosti a rozlohy lesů, bažin, horských pásem. Dalšími informacemi byly soupisy měst, objektů (např. statky, kostely, hospody atd.) a statistiky o počtu obyvatelstva. K popisům byly připojeny mapy nejvýznamnějších měst a jejich okolí a také přehledná mapa dané země v menším měřítku s objekty a zákresem strategických vojenských míst [6]. Vojenský popis Čech byl uložen ve Vídni v rakouském státním archivu.

4.1.2 Měření a zpracování

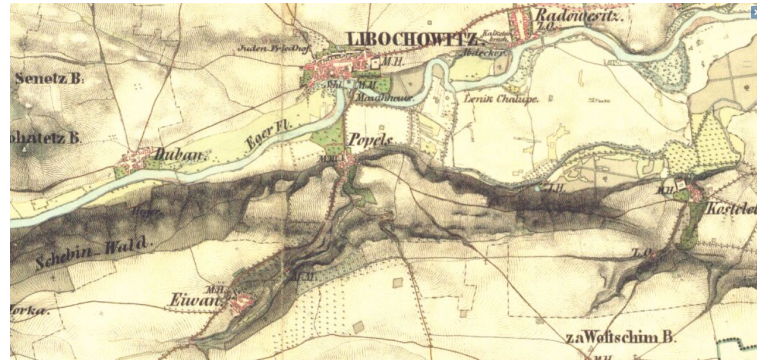
Astronomicko-geodetickou prací bylo zahájeno budování trigonometrické sítě s pověřením triangulační kanceláře generálního štábu [21]. Jednalo se o body I. až III. řádu doplněné o body IV. řádu geometrickou triangulací. Z probíhajícího mapování stabilního katastru² v měřítku 1:2 880 byl získán podrobný polohopisný základ, který byl předělán podle vojenského klíče.

Mapování prováděli důstojníci štábu nebo vojenští inženýři v měřítku 1:28 800. Použita byla metoda měřického stolu nebo-li grafického protínání. Polohové zaměření bylo díky grafickému podkladu katastrální mapy provedeno jen pro nové podrobnosti a předměty, které se v katastrální mapě nevyskytovali. Vzdálenosti byly krokovány a výškopis byl zakreslen svahovými Lehmanovými šrafami [10]. Pro trigonometrické body a vrcholky kopců byly určeny výšky ve vídeňských sázích³. V menším měřítku 1:14 400 bylo mapováno pouze okolí vojenských objektů a významných měst.

V zinním období byly ručně vykresleny mapové sekce, které se značily po vrstvách a sloupcích pomocí arabských a římských číslic tzv. nomenklatura [21]. Popis byl převážně německý. Polohopisné a popisné prvky mapy byly značeny černou barvou.

²Obsáhlé dílo, u kterého se zobrazovaly barevně všechny druhy pozemků a jejich užívání, pro určení daňového poplatku. Délkovou jednotkou byl vídeňský sáh.

³Vídeňský sáh byla délková míra zavedená za Marie Terezie, kde jeden sáh po přepočtu na metry je 1,896 484 m

Obrázek 4.2: Ukázka výřezu mapy v okolí panství Libochovice [7]

Zděné budovy a kamenné mosty byly kresleny červeně, poté louky, pastviny a lesy v různých tónech zelené a nakonec vodstvo modře. Šrafy byly kresleny šedivou a skály hnědou barvou. Vyměřovací listy byly lepeny na plátno. Na pravé straně byl vypsán seznam obcí a osad, počtu domů, stájí a údaje o možnostech ubytování mužstva a koní [6]. Pod seznamem byl uveden rok a jméno vojenského topografa, který sekci v měřítku 1:28 800 zmapoval.

4.1.3 Kartografické zobrazení

Bylo použito Cassini- Soldnerovo zobrazení, což je transversální válcové zobrazení ekvidistantní v kartografických polednicích s jednou nezkreslenou kartografickou rovnoběžkou. Toto zobrazení bylo stejné jako u map stabilního katastru. Kartografické poledníky vedly vodorovně a kartografické rovnoběžky svisle. Osa souřadnic +Y směřovala na západ a byla kolmá na osu +X mířící na jih. Při výpočtech byl použit Zachův elipsoid [10].

Vzhledem k rychle rostoucímu délkovému zkreslení od nezkresleného poledníku, byly na našem území zvoleny dva souřadnicové systémy, pro Čechy gusterberský vztahený k bodu Gusterberg v Horních Rakousích a pro Moravu a Slezsko svatoštěpánský s počátkem nad věží Svatoštěpánského chrámu ve Vídni. Celkový počet rovinných souřadnicových soustav byl deset pro celé Rakousko-Uhersko [6]. Byly rozmístěny tak, aby souřadnice Y nepřesáhla hodnotu 200 km. Systémy nebyly vyrovnány ani propojeny.

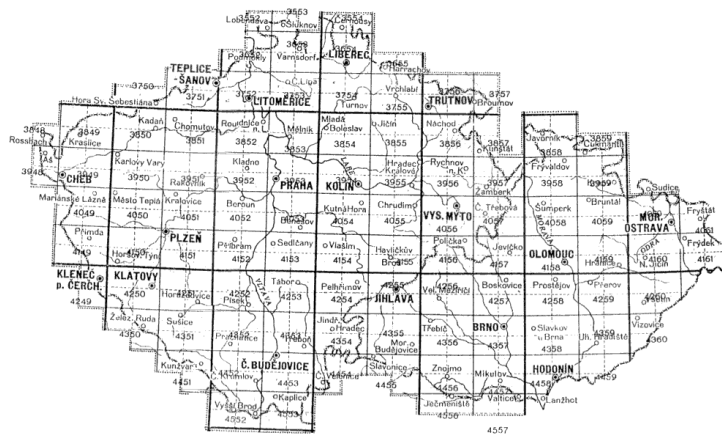
4.1.4 Odvozené mapy

Ze zpracovaných map v měřítku 1:28 800 byly odvozeny speciální mapy v měřítku 1:144 000. *Speciální mapa Království českého* a *Speciální mapa Markrabství moravského a částí Vévodství slezského* byla po rozhodnutí náčelníka generálního štábu maršála⁴ zveřejněna a sloužila především k rozvoji hospodářství [6].

Z těchto speciálních map byly dále odvozeny generální mapy v měřítku 1:288 000, které byly kartograficky zjednodušeny a také zveřejněny. Jedná se o *Generální mapu Království českého* na jejímž podkladě vznikla Pochodová mapa Království českého⁵ a *Generální mapa Markrabství moravského a částí Vévodství slezského*.

4.2 III. vojenské mapování

Veškeré nedostatky a cíle, které nesplnilo II. vojenské mapování, mělo splnit následně zahájené III. vojenské mapování (dále již jen 3VM). Díky rozvoji hospodářství a průmyslu byly stavěny silnice, železnice, továrny a tudíž předešlé mapování novým požadavkům nevyhovovalo. Proto bylo nařízeno nové mapování, které by splnilo všechny požadavky dělostřelectva na přesné mapy a zmapovalo vzniklé změny [6].

Obrázek 4.3: Přehled mapových listů 1:25 000 pro Čechy, Moravu a Slezsko [8]

⁴Pro zajímavost celé jméno: Jan Josef Antonín František Karel hrabě Radecký z Radeče

⁵Pochodová mapa sloužila především k plánování vojenských posunů a taktik armády.

síť o 30' zeměpisných délkách a 15' zeměpisných šířkách. Jejich tvar byl nahrazen lichoběžníkem, který představoval mapový list mapy v měřítku 1:75 000.

4.2.3 Odvozené mapy

Speciální mapa 1:75 000 odvozená z mapy 1:25 000, byla souvislým dílem zobrazující celou říši. Vzorem pro její zobrazení byla polyedrická projekce, kde mapové listy byly rozvinutými lichoběžníkovými plochami podle zeměpisných čar [6]. Vrstevnice byly v mapě 1:75 000 značeny v základním intervalu 100 m (doplňkové v intervalu 50 m). Generální mapa 1:200 000 měla být válečnou taktickou mapou. Byla vyhotovena ve čtyřbarevných mapových listech. Pro území Střední Evropy z nich odvozena mapa přehledná v měřítku 1:750 000.

Reambulovaná díla III.vojenské mapování

Po roce 1918 převzal Vojenský zeměpisný ústav v Praze od vídeňského ústavu všechny mapové podklady 3VM [6]. Tyto mapy byly reambulovány. Reambulované speciální mapy 1:75 000 byly použity při stanovení hranic ČSR. Pojem reambulace značila nahrazení německých a maďarských názvů názvoslovím českým a slovenským podle statistického lexikonu, opravu hrubých deformací polohopisu a výškopisu a následný dotisk zelené barvy na lesních plochách [10]. Nově vzniklé mapy sloužily své zemi během dvou světových válek až do poloviny 20. století.

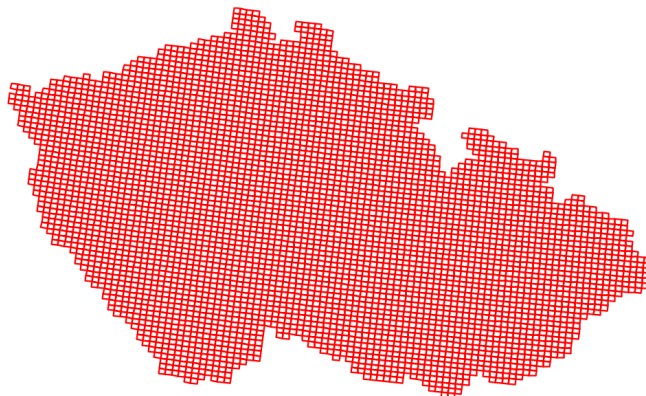
4.3 Základní mapa 1 : 10 000

Základní mapa České republiky v měřítku 1:10 000 zobrazuje celé území ČR v souvislém kladu mapových listů. Jedná se o mapu středního měřítka, která patří mezi státní mapová díla[22]. Používala se k podrobnému zobrazení sídel, komunikací, vodstva a terénu.

4.3.1 Historie

Podnět pro nové topografické mapování v měřítku 1:10 000 vznikl na konferenci roku 1954 pro Československou republiku (dále jen ČSR), na němž se podílela civilní i

vojenská geodetická služba. Souřadnicovým systémem se stal systém S-42⁶, pro výškový systém byl použit Balt po vyrovnání (dále jen Bpv) a kartografickým zobrazení se stalo Gauss-Krügerevo⁷ na Krasovského elipsoidu. Mapování prováděla převážně civilní služba, která poté zpracovávala i odvozená topografická díla Základní mapy v měřítku 1:50 000 z kterých poté vznikaly tématické mapy jako např. Silniční mapa ČSR, Vodohospodářská mapa ČSR a v měřítku 1:200 000.

Obrázek 4.5: Přehled kladu mapových listů ZM10[22]

Po roce 1968 došlo k rozdělení vojenské a civilní služby. Kdy po usnesení vlády ČSR bylo pro civilní složky podmíněno použití polohového systému S-JTSK a výškového systému Bpv pro všechny Základní mapy ČSSR⁸. Museli být tedy všechny vzniklé mapy v systému S-42 transformovány do S-JTSK. V roce 1989 došlo ke čtvrté obnově topografických map. Od roku 1992 je do mapových listů přidávána pravoúhlá souřadnicová síť S-JTSK a zeměpisná síť ETRS89⁹[22]. Vlivem digitalizování dat vznikla Základní báze geografických dat (dále jen ZABAGED) obsahující polohopisná a výškopisná data, která byla v podrobnosti map ZM10. Její rastrová verze byla označována ZABAGED/2 a vektorový topologický model ZABAGED/1. Tato digitální verze se stala ihned populární. V dnešní době pokrývá báze celé území ČR.

⁶Souřadnicový systém nyní používaný pro turistické mapy, dříve i pro vojenské

⁷Gauss-Krügerevo zobrazení je konformní válcové zobrazení v transverzální(příčné) poloze

⁸jednalo se o měřítka 1:10 000, 1:25 000, 1:50 000, 1:100 000 a 1:200 000

⁹Evropský referenční terestrický systém 1989 je 3D souřadnicový systém, na který jsou navázána bodová pole S-JTSK.

4.3.2 Měření a zpracování

Základní mapa ZM10 pro ČR není již v dnešní době měřena. Od roku 2001 získávala data pro zpracování ze ZABAGED a Geonames¹⁰[22]. Vytvářena je digitálními technologiemi a aktualizována Zeměměřickým úřadem. Mapové dílo obsahuje popis, polohopis a výškopis. Mezi polohopisné části patří například hranice katastrálních území, hranice okresů, sídla a komunikace, body bodového a výškového pole. Barevně jsou rozlišeny druhy půd například orná půda bíle, porost (lesy, vinice, parky atd.) zelenými tóny a vodstvo modře.

Jsou zde znázorněny i některé mapové značky jako je kostel, nivelační bod, mohyly, zkratky pro zemědělské a průmyslové budovy a mnoho dalších. Výškopis je zobrazen vrstevnicemi v intervalu po 2 metrech, kde každá pátá (hlavní) vrstevnice je popsána a zvýrazněna. Souřadnicovým systémem je S-JTSK a výškovým Bpv. Mapové listy tvoří lichoběžníky orientované podle světových stran[22]. Mapové pole zobrazuje průměrně plochu o velikosti 18 km². Tato mapa je stále aktualizovaná, spravuje ji zeměměřický úřad.

Obrázek 4.6: Ukázka výřezu ZM10 v okolí Libochovic[22]

4.3.3 Kartografické zobrazení

Pro dnešní Základní mapy je použito Křovákovo zobrazení, které je kuželové v obecné poloze. Jedná se o zobrazení konformní¹¹ a ekvidistantní¹² ve dvou kartografických rovnoběžkách. Označuje se též jako dvojité zobrazení, protože se nejpve body zobrazí

¹⁰Geonames je databáze geografických jmen ČR spravovaná Zeměměřickým úřadem

¹¹úhlojevné zobrazení - nezkrsluje úhly

¹²délkojevné zobrazení- nezkrsluje délky v daném směru

z Besselova elipsoidu na tzv. Gaussovu kouli¹³ a poté na kužel v obecné poloze[18]. Toto zobrazení bylo navrhuto Ing. Josefem Křovákem českým geodetem narozeným v Pečkách. Délkové zkreslení nabývá hodnot od -10cm/km do +14cm/km[18] a vzrůstá směrem od základní kartografické rovnoběžky Šo (78°30'). Tento souřadnicový systém se nazývá S-JTSK. Počátek os byl volen ve středu kužele. Aby celá republika byla obsažena v 1. kvadrantu, byla zvolena souřadnicová osa X jako obraz základního poledníku (42°30' východně od Ferra) směřující k jihu. Osa Y je na ní kolmá a směřuje na západ.

4.3.4 Odvozené mapy

Ze ZM10 jsou odvozeny Základní mapy v měřítku 1:25 000, které obsahují generalizovaný (zjednodušený) polohopisný, výškopisný a popisný obsah. V dnešní době jsou všechny Základní mapy v měřítku 1:10 000 až 1:100 000 vyhotovovány digitálně na podkladě ZABAGED. Další státním dílem je ZM 1:5 000, která se řadí mezi mapy velkého měřítku. Ze ZM10 nebo ZABAGED přebírá výškový poměr a z katastrálních map polohopisný poměr.

4.3.5 Porovnání s historickými mapami

Následující výřezy použitých map (obr. 4.2, 4.4., 4.6) jsou voleny, tak aby zobrazovali okolí stejného města. Na 2VM a u 3VM zvláště v pohraničí je vidět silné působení německého jazyka v tehdejší době, kterým jsou psány názvy sídel a objektů. Výškopis je v 2VM zobrazen Lehmanovými šrafami a kótami v terénu. Lze vidět vývoj nového způsobu značení terénu u 3VM, kde byly použity navíc i vrstevnice. ZM10 již obsahuje vrstevnice po 2 metrech, zesílené po 5 metrech a doplňkové po 1 metru. Technické šrafy jsou zde použity pro znázornění prudkých změn terénu. Nejvíce na mapách je znatelný hospodářský a sídelní rozvoj. I když některé městečka či vesnice zanikla, jiná se spojila s většími. Další rozdíly mohou být viditelné například ve změněném říčním systému, zániku rybníků či odlesňování.

¹³Gaussova koule byla zmenšená o hodnotou 0.9999

5 Postup zpracování

Základním programem pro zpracování bodových vrstev byla určena aplikace ArcMap, která souvisí s technologiemi GIS. V tomto programu lze vhodně vizualizovat mapové prvky pomocí vlastního nebo předem nastaveného fontu klíče od firmy ESRI.

5.1 O aplikaci GIS

Geoinformační systémy (GIS) jsou v dnešní době uplatněny v řadě různých oborů a oblastí. Mezi ně patří například veřejná správa, doprava, lesnictví, zemědělství, ochrana přírody, správa inženýrských sítí a mnoho další [19]. Díky tomuto nespočet využití dochází k vylepšování programů a jejich funkcí. ArcGIS dokáže jednotlivá nasbíraná prostorová data vytvořit, zobrazit a analyzovat. Mimo jiné aplikace ArcGIS obsahují i mnoho souřadnicových systémů a mapových značek. Data lze snadno publikovat. Proto je vhodný pro tuto práci.

V ArcGis bylo možné pracovat s aplikacemi:

- *ArcCatalog*- slouží především k vyhledávání dat a vytváření nových databází.
- *ArcMap*- edituje a zobrazuje data, vytváří a edituje mapy.
- *ArcToolbox*- poskytuje panely nástrojů pro práci s daty, modely nebo skripty.

Aplikace ArcMap je jedním z mnoha představitelů produktů ArcGIS od firmy Esri [9]. Tato aplikace slouží především k výrobě mapových vrstev, vektorizování a vložení prvků mapy například grafické měřítko, název, tiráž a severka. Data jsou v ní uložena do vrstev, u nichž lze vypnout viditelnost. Nejspodnější vrstva je vykreslena jako první. Do aplikace ArcMap lze připojit již hotové rastrové nebo vektorové podklady map z webových serveru. Hotové dokumenty jsou ukládány do souboru s příponou MXD.

5.2 Tvorba v GIS

Do prostředí ArcGIS mohou vstupovat data ve formě vektorů nebo rastrů. Mezi vektorová se řadí:

- geodatabáze (gdb) - prostorová vektorová databáze (typ feature class) navržená pro ArcGIS, která může spravovat i rastrová data (typ raster dataset).

- shapefile (shp)- popisuje typ vektorizace, je snadno editovatelný.
- coverage - datový model obsahující prostorové umístění a popis (atribut), používá množinu funkcí, které reprezentují zeměpisné funkce[19].

Gis nabízí mnoho způsobů vektorizace:

- bodová
- liniová
- plošná

5.2.1 Bodové vrstvy

Vzhledem k vizualizaci objektů z knižních zdrojů, byla zvolena bodová vektorizace. Jedná se tedy především o tři bodové vrstvy (dvory, sídla, objekty), které jsou vytvořeny jako geodatabáze. S tímto souvisí příloha *Kategorie druhů objektů* (viz. příloha A.0). Struktura atributových tabulek je u všech tříd bodových vrstev stejná. Změna je pouze ve sloupci druh, typ a skupina, ze kterých lze vybírat podle zjištěných informací.

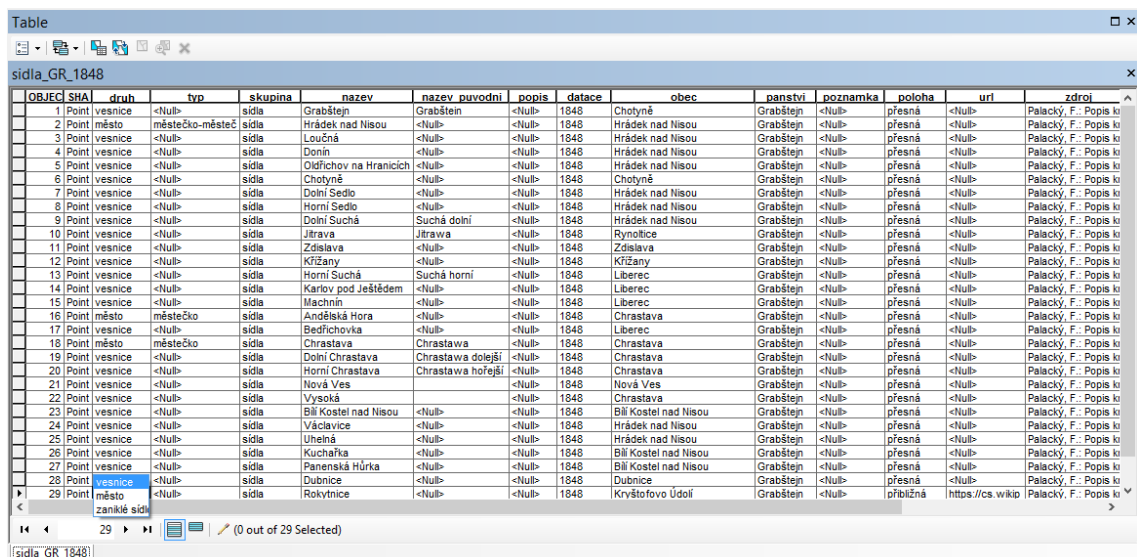
5.2.2 Vytvoření nových vrstev

Nejprve v aplikaci ArcCatalog byla označena příslušná složka do níž byla umístěna nová geodatabáze. Po vytvoření databáze (New: File Geodatabase), byl vytvořen dataset se jménem panství (New: Feature Dataset) ve kterém byla vytvořena nová bodová vrstva (New: Feature Class). Tato vrstva byla strukturována podle tabulky [5.1]. Jednotlivé vrstvy byly nazvány kódem panství a rokem vydání daného zdroje, ze kterého byly získány.

Dále byl založen projekt v aplikaci ArcMap, do kterého byly pomocí WMS služeb importovány mapy 2VM, 3VM a ZM10 z webového portálu *geoportal.gov.cz*. Poté byly vloženy vrstvy vektorizovaných hranic panství z roku 1848 a jednotlivé bodové vrstvy do aplikace ArcMap. K jednotlivých panstvím byla založena nová skupinová vrstva (*new Group Layers*). Z knižních zdrojů byly vybrány objekty, které se byly součástí daného panství a poté byly nalezeny na mapě 2VM a následně georeferencovány pomocí zapnutí funkce *Edit*. Informace k nim byly upraveny v atributové tabulce. Při hledání objektů v 2VM byly hledány všechny mapové značky v panství.

Name	Data Type	Describe
OBJECTID	Object ID	jedinečné číslo přiřazené objektu
SHAPE	Geometry	udává použitou geometrii objektu - bod(point)
druh	Text	druh objektu
typ	Text	typ objektu
skupina	Text	zařazení objektu
nazev	Text	název objektu
nazev_puvodni	Text	původní název objektu
popis	Text	jednoduchý popis objektu
datace	Text	rok zdoje z kterého byl objekt získán
obec	Text	název obce ve které se nyní nachází
panstvi	Text	název panství pod které patřil
poznamka	Text	poznámka k objektu
poloha	Text	uvádí polohu přesnou, přibližnou či nezjištěnou
url	Text	obsahuje odkaz na nalezené stránky objektu
zdroj	Text	jméno zdroje ze kterého byl objekt získán

Tab. 5.1: Použitá struktura databází sídel, dvorů a objektů

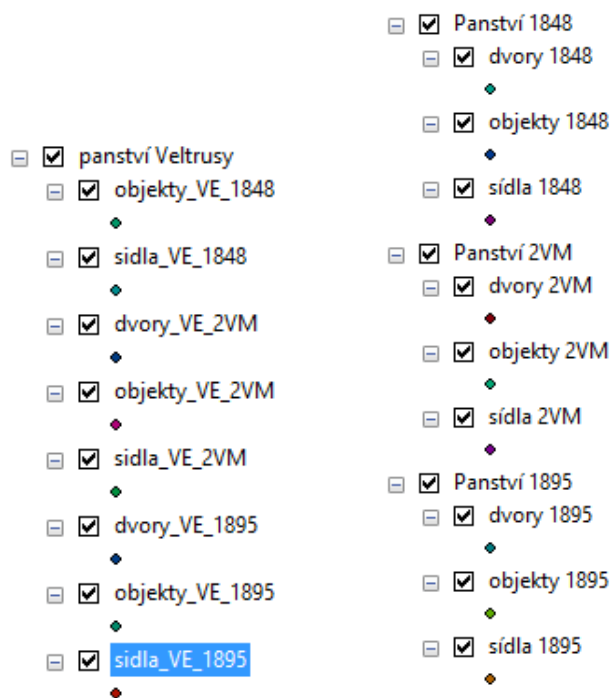
OBJEC	SHA	druh	typ	skupina	nazev	nazev_puvodni	popis	datace	obec	panstvi	poznamka	poloha	url	zdroj
1	Point	vesnice	<Null>	sidla	Grabštem	<Null>	<Null>	1848	Chotyně	Grabštem	<Null>	přesná	<Null>	Palacký, F.: Popis k...
2	Point	město	městěčko-městec	sidla	Hrádek nad Nisou	<Null>	<Null>	1848	Hrádek nad Nisou	Grabštem	<Null>	přesná	<Null>	Palacký, F.: Popis k...
3	Point	vesnice	<Null>	sidla	Loučná	<Null>	<Null>	1848	Hrádek nad Nisou	Grabštem	<Null>	přesná	<Null>	Palacký, F.: Popis k...
4	Point	vesnice	<Null>	sidla	Doňín	<Null>	<Null>	1848	Hrádek nad Nisou	Grabštem	<Null>	přesná	<Null>	Palacký, F.: Popis k...
5	Point	vesnice	<Null>	sidla	Oldřichov na Hranicích	<Null>	<Null>	1848	Hrádek nad Nisou	Grabštem	<Null>	přesná	<Null>	Palacký, F.: Popis k...
6	Point	vesnice	<Null>	sidla	Chotyně	<Null>	<Null>	1848	Chotyně	Grabštem	<Null>	přesná	<Null>	Palacký, F.: Popis k...
7	Point	vesnice	<Null>	sidla	Doňín Sedlo	<Null>	<Null>	1848	Hrádek nad Nisou	Grabštem	<Null>	přesná	<Null>	Palacký, F.: Popis k...
8	Point	vesnice	<Null>	sidla	Horní Sedlo	<Null>	<Null>	1848	Hrádek nad Nisou	Grabštem	<Null>	přesná	<Null>	Palacký, F.: Popis k...
9	Point	vesnice	<Null>	sidla	Dolní Suchá	Suchá dolní	<Null>	1848	Hrádek nad Nisou	Grabštem	<Null>	přesná	<Null>	Palacký, F.: Popis k...
10	Point	vesnice	<Null>	sidla	Játrava	Játrava	<Null>	1848	Rynoltice	Grabštem	<Null>	přesná	<Null>	Palacký, F.: Popis k...
11	Point	vesnice	<Null>	sidla	Zdislava	<Null>	<Null>	1848	Zdislava	Grabštem	<Null>	přesná	<Null>	Palacký, F.: Popis k...
12	Point	vesnice	<Null>	sidla	Křížany	<Null>	<Null>	1848	Křížany	Grabštem	<Null>	přesná	<Null>	Palacký, F.: Popis k...
13	Point	vesnice	<Null>	sidla	Horní Suchá	Suchá horní	<Null>	1848	Liberec	Grabštem	<Null>	přesná	<Null>	Palacký, F.: Popis k...
14	Point	vesnice	<Null>	sidla	Karlov pod Ještědem	<Null>	<Null>	1848	Liberec	Grabštem	<Null>	přesná	<Null>	Palacký, F.: Popis k...
15	Point	vesnice	<Null>	sidla	Itachmín	<Null>	<Null>	1848	Liberec	Grabštem	<Null>	přesná	<Null>	Palacký, F.: Popis k...
16	Point	město	městěčko	sidla	Andělská Hora	<Null>	<Null>	1848	Chrastava	Grabštem	<Null>	přesná	<Null>	Palacký, F.: Popis k...
17	Point	vesnice	<Null>	sidla	Bedřichovka	<Null>	<Null>	1848	Liberec	Grabštem	<Null>	přesná	<Null>	Palacký, F.: Popis k...
18	Point	město	městěčko	sidla	Chrastava	Chrastava	<Null>	1848	Chrastava	Grabštem	<Null>	přesná	<Null>	Palacký, F.: Popis k...
19	Point	vesnice	<Null>	sidla	Dolní Chrastava	Chrastava dolejší	<Null>	1848	Chrastava	Grabštem	<Null>	přesná	<Null>	Palacký, F.: Popis k...
20	Point	vesnice	<Null>	sidla	Horní Chrastava	Chrastava hořejší	<Null>	1848	Chrastava	Grabštem	<Null>	přesná	<Null>	Palacký, F.: Popis k...
21	Point	vesnice	<Null>	sidla	Nová Ves	<Null>	<Null>	1848	Nová Ves	Grabštem	<Null>	přesná	<Null>	Palacký, F.: Popis k...
22	Point	vesnice	<Null>	sidla	Vysoká	<Null>	<Null>	1848	Chrastava	Grabštem	<Null>	přesná	<Null>	Palacký, F.: Popis k...
23	Point	vesnice	<Null>	sidla	Bílí Kostel nad Nisou	<Null>	<Null>	1848	Bílí Kostel nad Nisou	Grabštem	<Null>	přesná	<Null>	Palacký, F.: Popis k...
24	Point	vesnice	<Null>	sidla	Václavice	<Null>	<Null>	1848	Hrádek nad Nisou	Grabštem	<Null>	přesná	<Null>	Palacký, F.: Popis k...
25	Point	vesnice	<Null>	sidla	Uheřná	<Null>	<Null>	1848	Hrádek nad Nisou	Grabštem	<Null>	přesná	<Null>	Palacký, F.: Popis k...
26	Point	vesnice	<Null>	sidla	Kuchařka	<Null>	<Null>	1848	Bílí Kostel nad Nisou	Grabštem	<Null>	přesná	<Null>	Palacký, F.: Popis k...
27	Point	vesnice	<Null>	sidla	Panenská Hůrka	<Null>	<Null>	1848	Bílí Kostel nad Nisou	Grabštem	<Null>	přesná	<Null>	Palacký, F.: Popis k...
28	Point	město	<Null>	sidla	Dubnice	<Null>	<Null>	1848	Dubnice	Grabštem	<Null>	přesná	<Null>	Palacký, F.: Popis k...
29	Point	vesnice	<Null>	sidla	Rokytnice	<Null>	<Null>	1848	Krvotočno Údolí	Grabštem	<Null>	přibližná	https://cs.wiki...	Palacký, F.: Popis k...

Obrázek 5.1: Ukázka sběru bodů sídel panství Grabštem

5.2.3 Práce s atributy

Nejprve byl zpracován knižní zdroj Popis Království českého z roku 1848. V atributové tabulce byly pro každé panství nejprve vyplněny názvy daných sídel, objektů či dvorů, předem vyhledané na mapovém podkladu 2VM. Poté byly u sídel vyplněny informace zda se jedná o město, vesnici nebo zaniklé sídlo. U objektů byly nastaveny údaje o druhu, typu a zařazení. Pokud byly objekty špatně dohledatelné byl podklad přepnut na ZM10. Dále byly ve všech atributových tabulkách pomocí funkce *Field Calculator* vyplněny sloupce s názvem panství a jednotlivé položky byly rozřazeny podle polygonu jednotlivých obcí stažené k roku 2015.

U některých sídel zobrazených podle díla F. Palackého byl popsán typ podle stavu před rokem 1620 a po roku 1843. Bohužel nebylo nalezeno sídlo s názvem *Čínowy (Čínowsko)* pro panství Rohozec a pro panství Horšův Týn, nebyla dohledána zmínka o sídle *Neu-Parisau a Bärutanz*.

Obrázek 5.2: V levo ukázka struktury VE, v pravo strukura vrstev po spojení

K jednotlivým objektům byly přidány vyhledané webové stránky. Jedná se o objekty typu kostel, fara, hrad, zámek, tvrze a mlýny.

Použité odkazy na stránky:

- *vodnimlyny.cz* - přehledné informace o novodobých i historických mlýnech celé České republiky
- *hrady.cz* - informace o zámcích, hradech, tvrzích, kostelech atd.
- *soupis památek.cz* - informace o veškerých památkách v Česku, na Moravě a Slezsku
- *pamatkyaprirodakarlovarska.cz* - topografické a popisné informace Karlovarských památek
- *pamatkovykatalog.cz* - stránky památek, které spravuje Národní památkový ústav
- *zanikleobce.cz* - informace o zaniklých obcích

Sídla byla vybrána a zkopírována do vrstvy patřící k dalšímu roku. Pokud to bylo možné, byly podobně zpracovány i ostatní prvky. Při vizualizaci bodů z 2VM byly vyhledány všechny mapové značky a byla doplněna sídla a dvory k jednotlivému panství. U dalšího knižního zdroje od Václava Kotyšky z roku 1895 byly vyhledány jen prvky, které obsahovalo dané panství. Jelikož bylo potřeba data publikovat, museli se jednotlivé vrstvy objektů vztahující se k jednomu danému roku spojit pro lepší přehlednost. K tomu byla použita funkce *Geoprocessing-> Merge*. Takto byly sloučeny i vrstvy sídel a zvláště dvorů.

Obrázek 5.3: Ukázka objektů na podkladu 2VM

5.3 Problémy při určování objektů

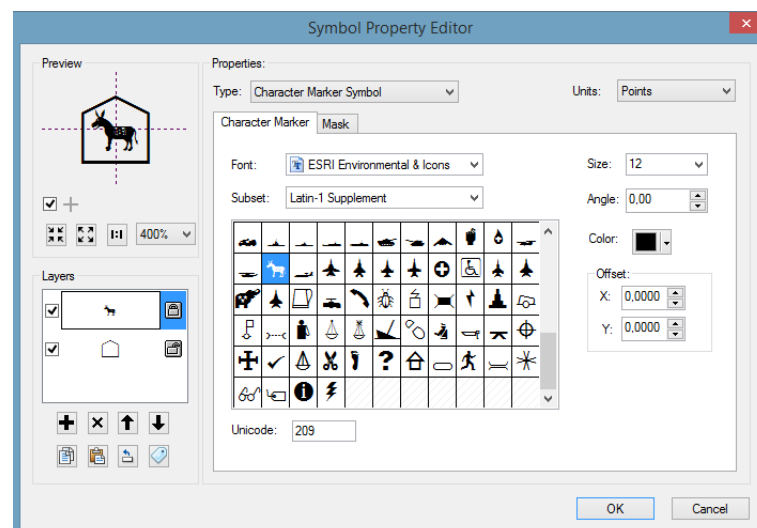
Vzhledem ke špatnému rozlišení některých mapových značek, zvláště pokud se jednalo o různé druhy továren např. přádelna, textilna atd., byly některé značky snadno zaměnitelné za vodní mlýn. Jelikož se jednalo o ruční zpracování mapového měření, některé objekty byly špatně identifikovatelné. Pokud to byl například kostel či

kaple uprostřed sídel či zástavby, byla značka špatně viditelná. Kvůli tomu byly použity mapy 3VM a ZM10, kde byla především v 3VM daleko lepší identifikace značky. Určitě nejhorším negativním prvkem, kvůli kterému byly malé mapové značky dohledatelné, byly Lehmanovi šrafy v příkrých oblastech.

Největším pomocníkem při hledání objektů, byla webová aplikace *oldmaps.geolab.cz* zobrazující 2VM ve velmi dobré kvalitě. Nejlepší její funkcí bylo přiblížení mapy, to však bylo možné jen pro některé mapové sekce. Další službou, tentokrát pomáhající při hledání mlýnů, byla webová mapová aplikace *vodnimlyny.cz*. Kde bylo možné vyhledat mlýn podle zadání jména, oblasti nebo umístění v mapě. Obsaženy byly informace o funkčnosti mlýnu, majiteli a jednotlivé mapové podklady na nichž byl daný mlýn viditelný.

5.4 Mapové značky

Aby mohli být objekty v mapě rozlišeny pomocí mapových značek, bylo zapotřebí danou vrstvu kategorizovat podle druhu. Některé kategorie podobného typu byly spojeny. Dále byl do počítače byl nainstalován nový font k projektu NAKI. Z tohoto klíče byly převzaty některé mapové značky. K jednotlivým kategoriím byly pomocí funkce *Edit Symbol* přiděleny nové značky. Poté byly jednotlivé vrstvy nastaveny v patřičné měřítkové úrovni.

Obrázek 5.4: Nastavení nové mapové značky

6 Prezence výstupu

Nejvhodnějším a zároveň nejkvalitnějším výstup je webová aplikace, která je veřejně přístupná a umožňuje přehledně zobrazit všechna data a jejich informace. V tomto případě slouží především k publikování výsledků mapové práce. Nejprve je tedy nutné se zamyslet nad tím, co taková aplikace dokáže. Webové stránky *ctuprague.maps.arcgis.com* po registraci správcem, nabízí mnoho různých designů webové aplikace, funkcí a zobrazení dat. Lze si tedy zvolit podkladová data, na kterých je výsledek vizualizován a funkce, které lze přitom použít.

6.1 Mapové služby

Mapové služby jsou vytvářeny pomocí webového serveru, kde je zajištěna komunikace mezi klientem a serverem. Dochází tak nejprve při načtení zájmové oblasti např. zobrazení výřezu mapy nebo vrstvy, kdy webový prohlížeč (klient) odešle požadavek na zpracování dat. Požadavek je poté zpracován serverem a klientovi se odešle zpět. Po příjmu jsou výsledky viditelně ve webové aplikaci.

Existuje několik typů mapových serverů, pomocí nichž jsou data publikována. Nejznámějšími jsou například ArcGIS Server, MapServer, GeoServer a další. Lze také rozlišovat použité webové služby k publikaci dat [11]. Řídí se pravidly mezinárodní standardizační organizace Open Geospatial Consortium (OGC).

Mezi nejpoužívanější mapové služby patří [19]:

- **WMS**- tato služba vrací vždy rastrovou mapovou kompozici
- **WFS** - kromě rastrového obrazu umožňuje i manipulaci s daty
- **WPS** - pomocí mapového serveru poskytuje předdefinované analytické nástroje
- **AGS** - formát publikovaný prostřednictvím ArcGIS Serveru

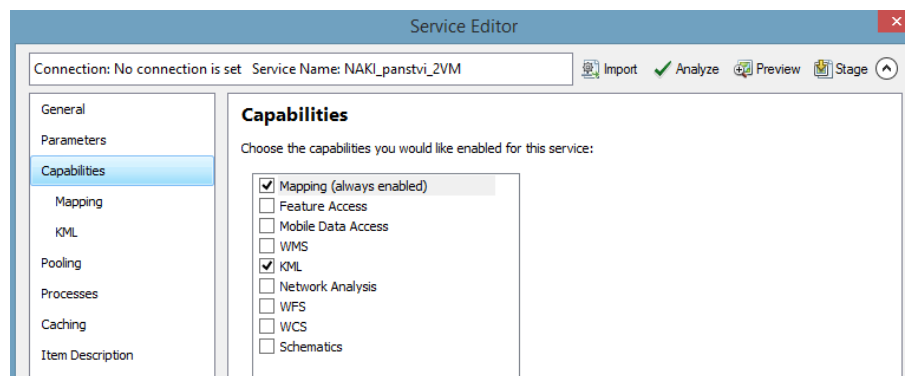
Zadávání dotazů na které server či klient reagují:

- **GetMap**- zpřístupní klientovi mapu v určitém obrazovém formátu. Dotaz musí za službou obsahovat REQUEST=GetMap

- **GetCapabilities** - pokud chce klient zjistit informace o získaných datech, musí nejprve doplnit příkaz REQUEST=GetCapabilities
- **GetFeatureInfo** - vrací klientovi soubor s atributy na mapě o určitých souřadnicích v souboru XML. Musí být zadán příkaz REQUEST=GetFeatureInfo

6.2 Publikace

Publikace byla provedena z programu ArcMap přes ArGIS Server. Správcem byl založen účet do systému *ctuprage.maps.arcgis.com*. Po přihlášení byl založen nový projekt, ve kterém bylo možné pracovat. Po otevření byla definována základní podkladové mapa, na které byly zobrazeny body a také byl pojmenován daný mapový projekt a poté i výslednou webovou aplikaci. Souřadnicový systém bylo možné měnit jen připojením mapy v nám chtěném souřadnicovém systému, tedy S-JTSK a definování této mapy jako podkladové.

Obrázek 6.1: Ukázka nastavení ArcGIS Service Editor

6.2.1 Export z ArcMap

Jelikož celá práce probíhala v programu ArcMap, nejjednoduší ji bylo publikovat rovnou z této aplikace. Bodové vrstvy panství byly uloženy v jednotlivých MXD souborech. Poté byla nastavena v *Map Document Properties* metadata. V metadatach byly popsány informace o projektu, autorovi a klíčová slova. Dále přes funkce (*File->Share As->Service->Save a service definition file*) byl vyexportován soubor, který byl odeslán správci sítě pro oprávnění přístupu k zveřejnění. Data byla poté zveřejněna na stránce *gis.fsv.cvut.cz/arcgis/rest/services*.

6.2.2 Mapová aplikace

Po přihlášení do zmiňovaného systému *ctuprague.maps.arcgis.com* byl založen nový projekt. Název byl nastaven jako „*Objekty panství a velkostatků*“. Dále byly do projektu nahrávány vrstvy datového typu webové služby ArcGIS Server. Do projektu byla připojena pomocí funkce *Přidat vrstvu z webu* mapa 2VM, která byla nastavena jako podkladová. Další připojenou mapou bylo 3VM, ZM10 a pro ukázkou ORTOFOTO¹⁴. Poté byly přidány liniové vrstvy s hranicemi panství z roku 1848, bodové vrstvy z knižních zdrojů *Popis království českého*(1848), *Úplný místopisný popis království českého* (1895), *II. vojenského mapování* (2VM) a dále hlavní zámky panství. Pro konkrétní vrstvy byly zvoleny viditelnosti a identifikace objektů¹⁵. Tímto byl vytvořen obsah dat aplikace a mapová kompozice.

Použité názvy služeb a jejich obsah:

- **panství 1848** - obsahuje objekty, sídla, dvory z díla F. Palackého
- **panství 2VM** - obsahuje objekty, sídla, dvory z II. vojenského mapování
- **panství 1895** - obsahuje objekty, sídla, dvory z díla V. Kotyšky
- **hranice panství 1848** - vektorové hranice panství z roku 1848
- **zámky** - obsahuje body zámků ve vybraných panství
- **hranice obce-2015** - hranice obcí z roku 2015 od ARCDATA PRAHA

Použité mapové služby v aplikaci v S-JTSK z: ags.cuzk.cz/arcgis/rest/services

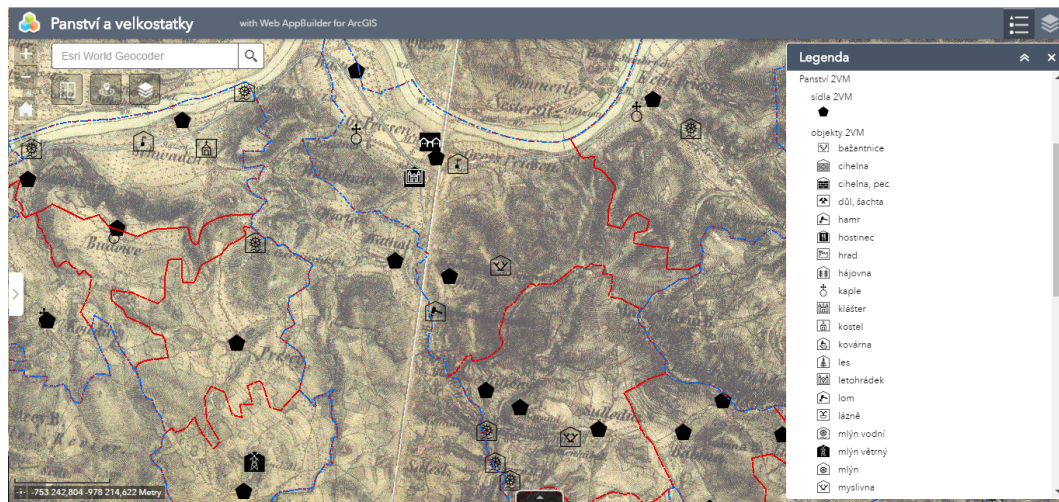
- **II. vojenské mapování** - podkladová mapa
- **III. vojenské mapování**
- **Základní mapy ČR**
- **ORTOFOTO**

Dále byla nakonfigurována samotná aplikace pomocí *Web AppBuilder for ArcGIS*, kde byl zvolen design, vztažné měřítko mapy a navoleny funkce, které mohou uživatelé v mapě použít. Mezi tyto funkce bylo zařazeno měření vzdáleností, překrývání vrstev pro porovnání obsahu panství, funkce "blízko mě" pro určení objektů v okolí a dále seznam vrstev. Automaticky byla vygenerována a zobrazena

¹⁴ORTOFOTO je aktualizovaný fotografický přehled země, získávaný z leteckých snímků

¹⁵ po kliknutí do mapy se objeví informace o objektu

legenda mapových značek. Po úpravách designu byla aplikace uložena a poté publikována. Vzniklá webová stránka z portálu *ctuprague.maps.arcgis.com* byla poté správcem webu přeměrována na požadovanou stránku.

Obrázek 6.2: Ukázka webové aplikace

Webová aplikace je dostupná na:

<http://gis.fsv.cvut.cz/zamky/webapp/objektypanstvi>

7 Závěr

Hlavním problematikou této práce byla identifikace a zobrazení objektů v 19. století v rámci jednotlivých panství a velkostatků v prostředí ArcGIS. Toho bylo dosaženo pomocí zdigitalizování dostupných vybraných zdrojů. V první části práce byly vysvětleny tehdejší poměry a druhy majetků. Dále byly interpretovány jednotlivé použité knižní a mapové zdroje, bez nichž by tato práce nemohla vzniknout. Byly zde vysvětleny postupy při tvorbě bodových vrstev.

Jako nejpracnější variantou se ukázalo vyhledávání mapových značek na podkladě II. vojenského mapování. I když byl k dispozici částečný mapový klíč, občasně byla nutná k rozpoznání objektu fantazie, protože značky byly kresleny ručně a od smluveného mapového klíče se částečně lišily.

V rámci časové náročnosti při sběru bodů, byla pro vizualizaci objektu převzata část mapového klíče z projektu NAKI, který se zabývá především identifikací, dokumentací a ochranou vybraných zámeckých komplexů. K exportu výsledného souboru určeného k publikaci dat z programu ArcMap byl použit ArcGIS Server. Samotná mapová aplikace, která měla za úkol zobrazit vyhotovené vrstvy, vznikla na stránkách *ctuprague.maps.arcgis.com*). Výsledná webová aplikace je dostupná z odkazu gis.fsv.cvut.cz/zamky/webapp/objektypanstvi.

Literatura

- [1] SOUBOR. *Ottův slovník naučný I.* Č. sv. 1 v Ottův slovník naučný: Illustrovaná encyklopedie obecných vědomostí. J. Otto, Praha, 1888. Dostupné z: <http://www.pdfknihy.maxzone.eu/books/OSN/otto01.pdf>.
- [2] SOUBOR. *Ottův slovník naučný XV.* Č. sv. 15 v Ottův slovník naučný: Illustrovaná encyklopedie obecných vědomostí. J. Otto, Praha, 1900. Dostupné z: <http://www.pdfknihy.maxzone.eu/books/OSN/otto15.pdf>.
- [3] SOUBOR. *Ottův slovník naučný XVI.* Č. sv. 16 v Ottův slovník naučný: Illustrovaná encyklopedie obecných vědomostí. J. Otto, Praha, 1900. Dostupné z: <http://www.pdfknihy.maxzone.eu/books/OSN/otto16.pdf>.
- [4] SOUBOR. *Ottův slovník naučný XXIV.* Č. sv. 24 v Ottův slovník naučný: Illustrovaná encyklopedie obecných vědomostí. J. Otto, Praha, 1906. Dostupné z: <http://www.pdfknihy.maxzone.eu/books/OSN/otto24.pdf>.
- [5] SOUBOR. *Ottův slovník naučný IX.* 1895, , č. sv. 9. Dostupné z: <http://www.pdfknihy.maxzone.eu/books/OSN/otto09.pdf>.
- [6] BOGUSZAK, F. a CÍSAŘ, J. *Vývoj mapového zobrazení území Československé socialistické republiky: Mapování a měření českých zemí od poloviny 18. století do počátku 20. století.* Č. sv. 3. Ústř. správa geodézie a kartografie, 1961.
- [7] DUŠEK, Jan. *2nd Military Survey, Overview section, Austrian State Archive/Military Archive, Vienna* [online]. [cit. 2017-04-18]. Dostupné z: <http://oldmaps.geolab.cz/>.
- [8] DUŠEK, Jan. *3rd Military Survey, Overview section* [online]. [cit. 2017-04-18]. Dostupné z: <http://oldmaps.geolab.cz/>.
- [9] ENVIRONMENTAL SYSTEMS RESEARCH INSTITUTE, Inc. *ArcGIS Desktop* [online]. [cit. 2017-05-20]. Dostupné z: <http://desktop.arcgis.com>.
- [10] FIŠER, Z.; VONDRÁK, J. a BRNĚ. STAVEBNÍ FAKULTA, Vysoké. *Mapování. Učební texty vysokých škol.* Akademické nakladatelství CERM, 2003.

- [11] GEOPORTÁL, Praha. *Prohlížečské služby* [online]. [cit. 2017-05-20]. Dostupné z: <http://www.geoportalpraha.cz>.
- [12] ŠIMEK, Rudolf. *Vodní mlýny* [online]. [cit. 2017-04-18]. Dostupné z: <http://vodnimlyny.cz/mlyny/objekty/map/>.
- [13] JINDRA, I. Z. a. J. *Hospodářský vzestup českých zemí od poloviny 18. století do konce monarchie*. Univ. Karlova, Nakl. Karolinum, 2015.
- [14] KALOUSEK, J. *Nástin životopisu Františka Palackého: na oslavu dokonání Dějin národu Českého*. J.R. Vilímek, 1876. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=9mpmAAAAcAAJ>.
- [15] DATABÁZE. *Palacký František* [online]. [cit. 2017-04-18]. Dostupné z: <http://www.databazeknih.cz/zivotopis/frantisek-palacky-155>.
- [16] KOTYŠKA, V. *Úplný místopisný slovník Království českého: na základě nejnovějších dat*. Místopisné Slovníky zemí koruny České. Nakladatelé Brusík & Kohout, 1895.
- [17] PALACKÝ, F. *Popis království Českého*. J. G. Kalve, 1848. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=C94BAAAAMAAJ>.
- [18] PLÁNKA L., Hornicko-geologická fakulta T. u. O. *Kartografie I*. Technická universita Ostrava, Ostrava, 2014.
- [19] PRAHA, ArcDATA. *ArcGIS* [online]. [cit. 2017-05-18]. Dostupné z: <http://old.arcdata.cz/produkty-a-sluzby/software/arcgis/>.
- [20] PRAHA, Městská knihovna. *Úplný místopisný slovník Království Českého* [online]. [cit. 2017-04-18]. Dostupné z: <http://kramerius.mlp.cz/kramerius/MShowMonograph.do?id=3725>.
- [21] VEVERKA B., České vysoké učení technické v Praze. Stavební fakulta Z. R. *Topografická a tematická kartografie*. Praha: ČVUT, 2008, 2008.
- [22] ČÚZK. *Základní mapa 1:10 000* [online]. [cit. 2017-05-18]. Dostupné z: <http://www.cuzk.cz/Zememerictvi/Geograficke-podklady/Tistene-mapy/Zakladni-mapy-strednich-meritek.aspx>.

Seznam příloh

A Přílohy k bodovým objektům	44
B Elektronická příloha	54

A Přílohy k bodovým objektům

A.1 Tabulka druhů objektů

Druh	Typ	Skupina
dvůr	majorátní, panský, statek	dvory
bažantnice		lesnictví
hájovna		lesnictví
les	les, revír, polesí	lesnictví
myslivna		lesnictví
obora		lesnictví
cukrovar		potravinářství
drůbežárna		potravinářství
lihovar	lihovar, palírna, vinopalna	potravinářství
mlékárna		potravinářství
ovčín		potravinářství
pekárna		potravinářství
pivovar		potravinářství
škrobárna		potravinářství
sýrárna		potravinářství
fara		sakrální
hrobka		sakrální
kaple		sakrální
klášter		sakrální
kostel		sakrální
synagoga		sakrální
hrad		sídelní a správní objekty
lesní správa		sídelní a správní objekty
letohrádek		sídelní a správní objekty
lovecký zámek		sídelní a správní objekty
správa velkostatku		sídelní a správní objekty

Druh	Typ	Skupina
zámeček		sídelní a správní objekty
zámek		sídelní a správní objekty
zřícenina		sídelní a správní objekty
město		sídla
vesnice		sídla
zaniklé sídlo		sídla
chudobinec		socio-kulturní
hostinec		socio-kulturní
lázně		socio-kulturní
lékárna		socio-kulturní
nemocnice		socio-kulturní
opatrovna		socio-kulturní
pošta		socio-kulturní
sirotčinec		socio-kulturní
škola		socio-kulturní
špitál		socio-kulturní
židovna		socio-kulturní
nádraží		socio-kulturní
důl	důl, šachta, jáma, štola	těžba
ledolam		těžba
lom	kamenolom, štěrkovna, pískovna	těžba
rybník		vodohospodářství
sádky		vodohospodářství
bělidlo		výroba a zpracování
cementárna		výroba a zpracování
cihelna		výroba a zpracování
cihelna	pec	výroba a zpracování
elektrárna		výroba a zpracování
hamr		výroba a zpracování
keramička		výroba a zpracování
kovárna		výroba a zpracování
mlýn parní		výroba a zpracování
mlýn větrný		výroba a zpracování

Druh	Typ	Skupina
mlýn vodní		výroba a zpracování
papírna		výroba a zpracování
pila		výroba a zpracování
pila parní		výroba a zpracování
pila vodní		výroba a zpracování
plynárna		výroba a zpracování
porcelánka		výroba a zpracování
přádelna		výroba a zpracování
šindelna		výroba a zpracování
sklárna		výroba a zpracování
slévárna		výroba a zpracování
strojírna		výroba a zpracování
teplárna		výroba a zpracování
textilka		výroba a zpracování
tiskárna		výroba a zpracování
továrna		výroba a zpracování
vápenka		výroba a zpracování
železárna		výroba a zpracování
ostatní	celnice, mýtnice	socio-kulturní
ostatní	hřbitov, hřbitov-židovský	sakrální
ostatní	jízdárna	socio-kulturní
ostatní	popraviště	socio-kulturní
ostatní	rasovna	ostatní
ostatní	telegraf	socio-kulturní
ostatní	tvrz	sídelní a správní objekty
ostatní	vechtrovna	socio-kulturní

Tab. A.1: Tabulka druhů objektů

A.2 Přehled řešených panství a velkostatků

Kód	BT	BR	DO	DU	FR	GR	HT	HO
Panství	Bečov	Březnice	Doksany	Duchcov	Frydlant	Grabštejn	Hořovský Týn	Hořovice
Vlastník	Ladislav vévoda z Beafort-Spontini	Jan hrabě z Kolovrat Krakovský	Jan Lexa svob. p. z Aehrenthalu	Antonín hrabě z Valdšteina	Edvard hrabě Klam-Gallas	Edvard hrabě Klam-Gallas	Ferdinand kníže z Trautmannsdorf-Weinsberka	Eugen hrabě Vrbna
Kraj	Loketsko	Prácheňsko	Litoměřicko	Litoměřicko	Boleslavsko	Boleslavsko	Klatovsko	Berounsko
Lokalita	Bečov nad Teplou	Březnice	Doksany	Duchcov	Frydlant	Grabštejn	Hořovský Týn	Hořovice
Zařazení	Beafort-Spontini	Kolowrat-Krakowští	Lexové z Ahrenthalu	Valdštejnové	Clam-Gallasové	Clam-Gallasové	Trautmannsdorf-Weinsberka	Vrbnové
Obyvaté		české	české	německé	německé	německé	česko-německé	
Typ	panství fideikomm	panství allodialní	panství	panství fideikomm	panství allodialní	panství allodialní	panství majoratní	panství
Součástí	statek Gabhorn			statek Horní Litvínov a Malttheyr				

Kód	HR	VE	KL	KN	KD	KY	LM	LB	MA
Panství	Hrubý Rohozec	Jevíněves a Veltrusy	Kladruby u Stříbra	Konopiště	Krásný dvůr a Milčevos	Kynžvart a Úbočí	Lemberg	Libochovice	Manětín a Rabštejn
Vlastník	František hrabě Desfours	Jindřich hrabě Chotek	Alfred kníže z Windischgrätz	Jan kníže z Lobkovic a Vrtby	Eugen hrabě Černín	Kliment kníže Metternich z Winneburka	Edvard hrabě Klam-Gallas	František Josef kníže z Dietrichšteina	Jan a Prokop hrabata Lažanští
Kraj	Boleslavsko	Rakovnicko	Pižeňsko	Berounsko	Žatecko	Loketsko	Boleslavsko	Litoměřicko	Pižeňsko
Lokalita	Hrubý Rohozec	Veltrusy	Kladruby	Konopiště	Krásný Dvůr	Kynžvart	Lemberg	Libochovice	Manětín
Zařazení	Desfoursově	Chotkově	Windischgrätz	Lobkovicové	Černínové	Metternichové	Clam-Gallasové	Ditrichštejinové	Lažanští
Obyvaté	české	české	německé		německé		německé	česko-německé	německo-české
Typ	panství majoratní	panství	panství allodialní	panství	panství fideikomm	panství fideikomm	panství allodialní	panství fideikomm	panství allodialní
Součástí						statek Ammonsgrün			statek Kalec

Kód	MH	MB	PS	PC	SY	NE/KZ	VC	VB	ZA
Panství	Mnichovo Hradiště	Mníšek pod Brdy	Plasy	Ploskovice	Svijany	Štáhlavy a Nebřlovy	Valeč a Skytaly	Velké Březno	Zákupy
Vlastník	Kristian hrabě z Valdštejna-Vartemberka	Marie hraběnka Pachtová	Kliment kníže Metternich z Winneburka	Leopold II velkokníže Toskanský	Kamil kníže Rohan-Rochefort	Kristian hrabě z Valdstein-Vartenberka	František Korb rytíř z Weidenheima	Karel hrabě Chotek	Leopold II velkokníže Toskanský
Kraj	Boleslavsko	Berounsko	Plzeňsko	Litoměřicko	Boleslavsko	Plzeňsko	Loketsko	Litoměřicko	Boleslavsko
Lokalita	Mnichovo Hradiště	Mníšek pod Brdy	Plasy	Ploskovice	Sychrov	Nebřlovy/ Kozel	Valeč	Velké Březno	Zákupy
Zařazení	Valdštejn-Vartemberkové	Pachtové	Metternichové	Habsbursko-Lotrinský	Rohan-Rochefortové	Valdštejn-Vartemberkové	Korbové z Weidenheima	Chotkové	Habsbursko-Lotrinský
Obyvaté	české		české	německé	česko-německé	české		německé	německé
Typ	panství allodialní	panství fideikomm	panství allodialní	panství	panství allodialní	panství allodialní	panství	statek	panství allodialní
Součástí				statek Svádov	statek Rohozec a Jílové				

A.3 Použité mapové značky

 altán, obelisk, tvrz	 mlýn vodní
 bažantnice	 mlýn větrný
 celnice	 myslivna
 chata	 nemocnice
 cihelna	 nádraží
 cihelna, pec	 papírna
 důl, šachta	 pila
 hamr	 pivovar
 hostinec	 porcelánka, sklárna
 hrad	 pošta
 hájovna	 přádelna
 hřbitov	 rasovna
 popraviště, střelnice	 rybník; rybník
 kaple	 sušárna, sýpka
 klášter	 tavící pec
 kostel	 továrna
 kovárna	 vechtrovna
 kravín, ovčín	 vápenka
 les	 zámek
 letohrádek	 záměček
 lom	 zřícenina
 lázně	 železárna
 léčivý pramen	 dvůr
 mlýn	 sídlo
 cukrovar	
 lihovar	

Figure A.1: Mapový klíč

A.4 Ukázky z použitých knižních zdrojů

Loketsko.		429
45. Schönfeld, král. horní město.		
	něm.	dom. obyv.
✠ — —	Schönfeld	402 : 2844
46. Lauterbach, král. horní město.		
✠ — —	Lauterbach	274 : 2082
47. Rockendorf a Schüttiber,		
<i>statek. Majitel: Kliment svob. p. Junker z Bigato.</i>		
1. — —	Rockendorf	73 : 561
2. — —	Perlsberg	136 : 1271
3. (Šitboř?)	Schüttiber	59 : 499
4. — —	Leimbruck	31 : 232
lt. částky vsí ř. Wehr a Schönlicht.		
48. Kinžwart,		
<i>panství fideikomm. Ammonsgrün, statek allod.</i>		
<i>Majitel: Kliment kníže Metternich z Winneburka.</i>		
1. Kinžwart	Königswart	9 : 68
✠ 2. Kinžwart	Königswart	209 : 1630
3. — —	Altwasser	105 : 733
4. — —	Schanz	48 : 355
5. — —	Hackenhäuser	41 : 281
✠ 6. — —	Unter-Sandau	206 : 1502
7. — —	Ober-Sandau	58 : 375
8. — —	Ammonsgrün	104 : 779
9. — —	Markusgrün	43 : 282
10. — —	Zeidelwaid	21 : 141
11. — —	Mairersgrün	91 : 654
12. — —	Grafengrün	49 : 372
13. — —	Klemensdorf	39 : 292
14. Hledsebe dolejší	Gross-Siehdichfür	53 : 362
15. Hledsebe malé	Klein- „	24 : 150
16. — —	Neu-Metternich	33 : 258
17. — —	Neu-Mugl	24 : 140
18. — —	Lindenhau	67 : 450
49. Miltigau,		
<i>statek. Majitel: Kliment kníže Metternich z Winneburka.</i>		
1. — —	Miltigau	69 : 524
2. — —	Teschau	62 : 442
3. — —	Krottensee	62 : 399
4. — —	Schönlicht	90 : 705

Figure A.2: Zápis panství z Popisu království Českého [17]

hrady Král., zast. a okr. Jílové, ☉ Ka-
menice u Jílového.

Březko, samota, kat. i mí. ob. Sla-
tina, hejt., zast. a okr. Kralovice. fr. a
☉ Chříč; nadační dvůr (233·02 *ha*)
ústavu šlechticů na Hradčanech v Praze.

Březnice, město, far., kat. i mí. obec,
má (s předměstími: Březnice, Březnice:
zámecký okres a Lokšany): 9·83 *km*²,
310 d., 2692 Č., 15 N., hejt. a vik.
Blatná, zast., okr. a býv. panství Břez-
nice, diéc. budějovická, kostel sv. Ignáce
a Františka Seraf., patron: studijní fond
a na hřbitově kostel sv. Rocha, *při-
řazené*: B., Bor, Martinice, Podčápy,
Poříčí Přední a Zadní a Voda Dobrá,
farnost: 3726 katol., 155 ž.; 5tř. ob.
(II, 3) se 2 paral. a 3tř. měšt. pro chl.
a pro dívky, 1tř. soukr. žid. šk., lé-
kárna, četnická závodčí stanice, ☉, ☼,
☞ rak. státní dráhy (Zdice-Příbram-
Protivín), pivovar (vár. 24 *hl*, 1000 *hl*
roč.), doly na žulu a syenit a na blízku
lázně (Dobrá Voda). Alodialní panství
v celkové výměře 3209·8 *ha* (z toho polí
1026 *ha*, luk 292 *ha*, lesů 1582·8 *ha*,
rybníků 139 *ha*), roční daň 6158 zl.,
katastr. čistý výnos 26·919 zl., v ceně
(r. 1829) 301·682 zl.; k panství patří
zámek s krásnou kaplí, parostr. pivovar
(vár. 38—45 *hl*, 8000 *hl* roč.), lihovar,
sýrárna, cihelna, obora s vys. zvěří, ve-
směs v B., dále dvory: Bor, B. (268·6 *ha*),
Koupí, Lhotky, Sochovice-Zlív a Vacíkov
i s loveckým zámečkem, majetek Ed. hr.
Palffyho. Zast. a okr. obsahuje mí. ob.:
Březnice, Bubovice, Buková, Drahenice,
Hlubín, Hodemýš, Hořiany, Horčapsko,
Hošovice, Hrádek-Sedlo Staré, Hučice,
Chrast, Koupí, Lazy Horní, Leletice,
Martinice, Nepomuk Starý, Pínovice,
Plíškovice, Podčápy, Poříčí Přední, Ro-
želov, Rožmitál, Rožmitál Starý, Sku-
hrov, Svojsice, Svudšice, Tochovice,
Tušovice, Uzenice, Uzeničky, Vacíkov,
Vultuš, Vejšice, Věšín, Volenice, Vo-
strov, Vranovice, Vševidy a Záhrobí, má
322·90 *km*², 3453 d., 23·120 Č., 15 N.,

z 23·139 přit. obyvat.: 22·924 *km*²
8 ak., 207 ž.

Březnice, kat. i mí. obec, 56 d.,
391 Č., hejt. Milevsko, zast., okr.
bývalé panství a ☉ Bechyně, fr. Suda-
měřice; 2tř. šk. (IV, 4), lihovar, dvůr
(228·13 *ha*) Karla kn. Paara. Samota
Čečkov. Mí. ob.: B., Čenkov a Jamník.
8·18 *km*², 88 d., 562 Č.

Březnice (Preznitz), osada, 17 d.,
221 N., kat. i mí. ob. a fr. Strojeteč,
hejt., zast. a okr. Podbořany, býv. pan-
ství Nepomyšl, ☉ Kryry; alod. dvůr
s ovčínem (240·95 *ha*) Terezie hr. z He-
bersteinů.

Březno, městys na potoku Klenič-
far., kat. i mí. obec, 87 d., 543 Č., hejt.
zast., okr. a vik. Boleslav Mladá, býv.
panství Březno, diéc. litoměřická, kostel
sv. Václava, patron: Albr. hr. Kounice,
přiřazené: B., Lhota Dlouhá a Malá,
Sukorady, Telib Nová a Žitňoves, *farnost*:
3150 katol., 8 ak., 45 ž.; 3tř.
šk. (III, 4), ☉, ☼ a ☞ Boleslav Ml.,
mlýn. Alod. panství v celkové výměře
2798·77 *ha* (z toho polí 1197·18 *ha*,
luk 239·81 *ha*, rybníků 68·08 *ha*, lesů
1197·09 *ha*), roč. daň 6854 zl., kat.
čistý výnos 30·193 zl., v ceně (r. 1870
až 79) 1·000·000 zl. K panství náleží
zámek se zahradou, dvůr (303·95 *ha*)
a mlýn v B., dále dvory: Čížovec, Lit-
kovice, Matrovice, Skašov, Telib a Vo-
trubec, majetek Albr. hr. Kaunice. Sam.
Kozíhrady, Matrovice a Podhráz. Mí.
obce: B. a Telib Nová: 10·29 *km*²,
131 d., 809 Č.

Březno (Priesen), město, far., kat.
i mí. obec: 7·53 *km*², 171 d., 20 Č.,
1006 N., hejt., zast., okr. a vik. Cho-
mutov, býv. panství Ahníkov a Pruněrov,
diéc. litoměřická, kostel sv. ap. Petra
a Pavla, patron: dědicové Fr. Preidla
z Hassenbrunnů, *přiřazené*: B., Bran-
číky a Střezov, *farnost*: 1303 katol.,
12 ak., 7 ž.; 4tř. šk. (III, 4), četnická
závodčí stanice, ☉, ☼ a ☞ buštěhradské
dráhy (Praha-Chomutov-Karlovy Vary-

ak: akatolíci; Č: Čechů; d: domů; fr: fara; hejt: hejtmanství; kat: katastrální; katol: katolíci; mí: místní;

Figure A.3: Zápis panství z Úplného místopisného slov. král. Českého [16]

B Elektronická příloha

CD obsahující soubory použité při práci.